

Kystnær dannelsesrejse

Tekst , foto og grafik: Lars Hector

Kender du de mange kultur- og naturhistoriske fortællinger, som ofte ligger lige for næsen af dig, når du ror kystnært i dit daglige rofarvand? Du skal nemlig som regel tæt på for at få syn for sagn. Betragt denne artikel som inspiration til en guide, som enhver kajakklub kan lægge på hjemmesiden eller sætte i klubbladet. Der er sikkert også historier at fortælle derfra, hvor du ror til daglig. De skal bare findes.

Århus Havkajakklub har vi nogle steder, som langt den overvejende del af de daglige roture går til. Det er ture af varierende længde fra en til 17 kilometer. Guiden fortæller om nogle af de markante lokaliteter i dette farvand.

1 Tangkrogen

Når du runder molehovedet i Marselisborg Marina på vej ud i Århusbugten, ligger der nogle få hundrede meter fra dig en række småjoller og robåde langs strandkanten. Stedet bærer det jordbundne navn "Tangkrogen." Tidligere var Krogen langt større, men trinvis havneudvidelser mod syd har efterhånden fortrængt de ydmyge fartøjer til mere beskedne pladsforhold. Tangkrogen bærer stadig sit navn med rette, for, som det ofte er med kroge, så samler der sig en masse møg sådanne steder, og af og til må kommunen køre adskillige vognlæs tang bort til det kommunale forbrændingsanlæg.

6 Sømærkeskoven

7 Fiskerhuset

8 Tanden

5 Ørnereden

2 Pumpestationen

Den lille markante ottekantede bygning, hvis funktion er blandt de mest omdiskuterede i vores klub. Og det er der ikke noget nyt i. For lige siden 1927, hvor bygningen blev opført, i øvrigt som et beskæftigelsesarbejde på grund af den store arbejdsløshed, har offentligheden tillagt den adskillige formål lige fra bådhus for kong Christian d. 10., nedgang til et beskyttelsesrum og til et militært anlæg af en slags. Bygningen tjener dog et mere prosaisk formål nemlig som pumpestation for områdets spildevand, der herfra pumpes til det nærliggende Marselisborg rensningsanlæg. Før rensningsanlægget blev taget i brug i 1965, pumpede det lille

3 Marselisborg Slot og Mindeparken

Få hundrede meter efter pumpestationen dukker et stort grønt område op. Det er Mindeparken med Marselisborg Slot længst tilbage i synsfeltet. Slottet, hvis arkitekt er den navnkundige Hack Kampmann, som også har tegnet en række andre kendte bygninger i Århus (Erhvervsarkivet, Toldboden, Århus Katedralskole, Århus Teater m.m., red.) blev overdraget Kong Christian d. 10. og Dronning Alexandrine i 1902 som en gave fra Århus Kommune. Den nuværende regent med

4 Varna

Ordet Varna er bulgarsk og betyder "smuk udsigt", og den flotte udsigt over bugten til det fjerne Mols er der stadig. Varna blev opført i 1908, og den kridhvide torneroseslot-lignende bygning med de to hjørnespir fungerede indtil 1969 som restaurant med et menukort i den dyrere ende. Restauranten blev herefter købt af Odd Fellow Logen, som nu udlejer herligheden til større selskabelige arrangementer.

4 Varnabækken og Varnabroen

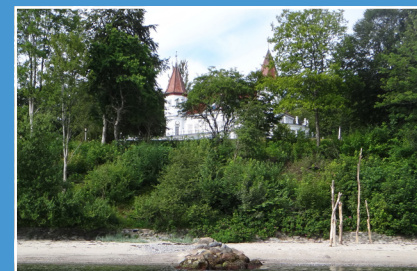
Hvis du ser godt efter, opdager du et lille vandløb kun få centimeter dybt som løber ud i bugten nedenfor Varna. Det er Varnabækken, som mange århusianere på halvtreds og derover sikkert kender fra deres barndom. Bækkens udløb var nemlig et eldorado for børn, der med ketsjer og spand var på jagt efter glasål, som dengang virkelig kunne fanges i spandvis. Men hvilken sørgelig skæbne er der ikke overgået den elegante fisk siden hen. Ifølge min hjemmelsmand er der da heller ikke fanget en eneste glasål i bækken siden midt halvfjerdserne. Langs

hus også spildevand, dengang blot videre gennem et rør ud i Århus Bugten. I 30'erne lå der i nærheden af pumpestationen et par kommunale badeanstalter, hvor de badende ved østenvind kunne risikere at svømme rundt mellem diverse menneskelige efterladenskaber spøgefuldt kaldet "boller på suppen" af de århusianske skolebørn, som fik deres svømmeundervisning her. Pumpestationen med kobbertag og ventilationshus, en såkaldt tambour, med morgenstjerne på toppen drives af det kommunale "Aarhus Vand" og betegnes såmænd bare "Pst.047." Bygningen er ikke fredet, men erklæret bevaringsværdig.

familie holder årligt en del af sommerferien på slottet. Hvad enten man er monarkist eller ej, er slotshaven med den fine haveplan et besøg værd. Mindeparken har fået sit navn efter det store monument, som dog ikke kan ses fra vandsiden. Monumentet, der blev indviet i 1934, bærer navnene på alle de faldne danske som måtte gøre militærtjeneste for Tyskland under Første Verdenskrig, hvor Sønderjylland som bekendt var tysk fra 1864 til 1920

Varna blev opført året før den store Landsudstilling i Århus i 1909 som en forventet attraktion til udstillingens besøgende. Og der havde byens råd ikke forregnet sig. Det viste sig nemlig, at borgerskabet og de mange udenbys gæster, der kom til Landsudstillingen, i den grad valfartede til stedet på trods af den lange vej derud i hestevogn på den endnu ikke asfalterede Strandvej.

bækken kunne man også tidligere se den lysende sankt hansorm, der på varme sommernætter gjorde kur med blinkende lygter på den tætte skræppebevoksning langs bækken. Ach du lieber - alles ist weg! Få meter fra bækkens udløb lå Varnabroen, en 40 meter lang træbro, som blev taget af isen i 1958. Broen var i øvrigt det første landgangssted for to små dampdrevne skibe, "Turisten" og "Marselis", som fra 1896 og nogle årtier frem sejlede sommerturister fra Århus havn til Moesgård Strand. Undervejs anløb skibene også traktørstederne "Silistria"

og "Ørnereden" inden damperne returnerede fra Moesgaard til Århus. "Silistria" findes endnu, men skoven skjuler stedet fra vandsiden. Bygningen, som ligger lige bag kajakklubben "Viking", huser nu orienteringsklubben "Pan." ➔

Kilder:

Jensen, Bernhard & Jensen, Peder: Marselisborgskovene, Århus byhistoriske udvalg. Universitetsforlaget i Århus 1974. Statsbiblioteket: diverse avisartikler.

Oplysninger fra Aarhus Vand, Aarhus kommunes tekniske forvaltning

Udstillingskatalog Århus Kunstforening af 1847: Janus la Cour udstilling 1969

Billeder af Janus la Cour og andre supplerende illustrationer, se dem på www.hectors.dk, klik på: Århus og omegn

5 Ørnereden og Ørnekol

Helt op til 1970'erne kunne den smukke, højt beliggende, restaurant opført 1909 i en blanding af nationalromantik og skønvirkeses fra vandsiden. Men det er slut nu på grund af bøgetræernes vækst, at du er ved stedet, røbes kun af et af de nye strandskilte med nummeret: F 454.

Foruden den meget besøgte sommerrestaurant skulle området angiveligt også engang i 1860'erne have haft en havørnerede. Heraf navnet.

Restauranten nedbrændte i 1980, og på tomten anlagde Århus kommune siden "Naturcenter Ørnereden."

Måske inspireret af stedets navn og de dybe slugter omkring "Ørnereden" opførte Århus kommune i 1952 en skihopbakke med et 8 meter højt tårn umiddelbart nord for restauranten. Hoppet, der bar det himmelstræbende navn "Ørnekol," havde til et arrangement i januar 1958 omkring 3000 tilskuere. Skihoppet blev nedtaget i 1962 officielt på grund af de meget få "rigtige" vintre i Danmark, uofficielt på grund af den korte landingsbane, der indebar risiko for hoppernes kollision med de omkringstående bøgetræer.

6 Sømærkeskoven, helligkilden og Janus la Cour

For efterhånden mange år siden kunne kort med de såkaldte "landtoninger" stadig købes i skibsprovianteringer og lignende butikker. En landtoning er en illustration af, hvordan silhuetten af landet ser ud fra et punkt på søen.

Sømærkeskovens markante omrids gjorde netop stedet fortjent til at komme på et af disse kort.

Skoven er også interessant på anden vis, da den i sit indre rummer en helligkilde eller snarere resterne af en sådan. Kildeområdet er stadig synligt i skovbunden, men nu kun som en fugtig lavning i terrænet. Navnet på kilden må stå hen i det uvisse, men det beret-

tes, at folk tidligere tog til kilden omkring Sankt Hans, hvor dens helsebringende vand skulle være særlig potent.

Dengang som nu var verden også fuld af plattenslagere. Fra boder langs skoven solgte de "mirakelvand", ikke fra kilden, men tappet fra den hjemlige vandhane.

Kunstmaleren Janus la Cour (1837 – 1909, red.) malede gennem det meste af sit liv utallige motiver fra egnen omkring Århus, især Moesgaardskoven med klinter og strande langs denne hører til blandt la Cours foretrukne. "Stilhedens maler" blev han også kaldt, og la Cours landskabsbilleder udstråler

da også både harmoni og ro. Det er billeder fra før verden gik af lave.

Billeder af la Cour kan ses på Kunstmuseet Aros i Århus.

7 Fiskerhuset

Det lille gulkalkede hus med stråtag ved Giber Å's udløb i Århus Bugten blev bygget i 1856 som bolig for en fiskerfamilie, der skulle levere fisk og andet godt fra havet og åen til den nærliggende herregård Moesgaard. Fiskeriet foregik fra åben robåd, og der blev især fanget sild, skrubbe, hvilling (en torskeart, red.) og makrel samt hummere fra de udlagte tejner. I åmundingen fangede man ørreder. Det var jo før Fiskerikontrollens tid! Huset har dog også haft en tilværelse som

udskænkingssted om sommeren. Her kunne passagererne fra de før omtalte turistbåde få en kop kaffe eller en øl i den lille have, når bådene lagde til ved anløbsbroen umiddelbart nord for huset.

Fiskerhusets sidste fiskerfamilie var det i Århus og omegn kendte ægtepar Frederikke og Søren Vestergård, der boede i huset og drev kystfiskeri gennem 40 år. Frederikke stod også for udlejning af de to robåde, som

der altid var rift om at få fat i både blandt lystfiskere og folk med lyst til sværmeri.

8 Tanden

Den århusianske kunstner Jørn Rønnaus 12 meter høje skulptur "Tanden" fra 1993 er sidste station på vores "daglige rofarvand." Skulpturen er skåret ud i en egestamme og står stadig på sin rod i strandkanten. Mange kalder den "Enhjørningen", og den ligner også enhjørningens horn, men den

hedder altså "Tanden." Jeg har det fra kunstneren selv.

Efterskrift

Desværre står den smukke træskulptur ikke længere oprejst. Sidst i oktober opgav "Tanden" ævred og lagde sig ned efter at have stået i strandkanten i årtier.

